

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 670/2022-36

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej Mgr. Martinom Paškalom, advokátom, Záhradnícka 27, Bratislava, proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave č. k. 8Co/129/2020 z 22. decembra 2020 a uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 9Cdo/253/2021 zo 17. augusta 2022 takto

r o z h o d o l :

1. V časti proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave č. k. 8Co/129/2020 z 22. decembra 2020 ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**
2. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 29. novembra 2022 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) rozhodnutiami všeobecných súdov v reštitučnom spore, ktoré žiada zrušiť s tým, že jej bude priznané finančné zadostučinenie.

II.

2. Okresný súd zamietol žalobu sťažovateľky z 10. júla 1995, ktorou sa proti žalovanému ministerstvu financií domáhala zaplatenia peňažnej náhrady podľa § 13 zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o rehabilitáciách“) za jej otcovi skonfiškované nehnuteľnosti. Z rozsiahleho prepisu vyjadrení strán a právnej úpravy v odôvodnení rozsudku nie je zrejmý právny dôvod zamietnutia žaloby. V závere odôvodnenia sú však skutkové zistenia, podľa ktorých sťažovateľka žalovaného o náhradu žiadala listom z 23. marca 1992, ktorý mu bol doručený 24. marca 1992, pričom žalovaný tejto žiadosti listom

z 13. apríla 1992, ktorý jej bol doručený najneskôr 13. mája 1992, nevyhovel. Na to sťažovateľka reagovala ďalšími listami, v ktorých polemizovala so závermi žalovaného. Rozsudku okresného súdu predchádzalo pojednávanie 28. mája 2018, na ktorom žalovaný uviedol, že námietku premlčania nároku sťažovateľky tak, ako ju predniesol na pojednávaní 20. marca 2018, berie späť, no v nasledujúcom záverečnom prednese uviedol, že sa pridrižiava vznesenej námietky preklúzie.

3. Krajský súd ústavnou sťažnosťou namietaným rozsudkom potvrdil rozsudok okresného súdu. Nadväzujúc na rozhodnutie okresného súdu, ustálil, že list žalovaného sťažovateľke z 13. apríla 1992, ktorým odpovedal na jej žiadosť z 23. marca 1992, je jeho zamietavým stanoviskom, ktoré jej bolo doručené najneskôr 13. mája 1992, keďže v tento deň sťažovateľka na toto stanovisko reagovala ďalším listom. Krajský súd uviedol, že na základe žalovaným vznesených námietok okresný súd na pojednávaní 20. marca 2018 nesprávne na zistený skutkový stav aplikoval § 8 ods. 3 zákona o rehabilitáciách v neskôr účinnom znení o jednoročnej prekluzívnej lehote na podanie žaloby, hoci mal aplikovať pôvodne účinný zákon o rehabilitáciách, podľa ktorého pre absenciu špeciálnych lehôt treba aplikovať všeobecnú trojročnú premlčaciu dobu podľa § 101 Občianskeho zákonníka. Táto začala plynúť 14. mája 1992 a uplynula 14. mája 1995, teda pred podaním žaloby sťažovateľky. Nárok sťažovateľky považoval za premlčaný, a preto rozsudok okresného súdu potvrdil.

4. Na okraj krajský súd posúdil aj nesporné skutočnosti, že otec sťažovateľky bol za mŕtveho vyhlásený rozhodnutím z októbra 1956 s určením dňa smrti na 3. september 1944, konfiškačný výmer zo septembra 1946 spolu s potvrdzujúcim rozhodnutím z augusta 1949 mu bol doručovaný ako osobe na neznámom mieste a ako Nemcovi mu boli skonfiškované jeho nehnuteľnosti dekrétom prezidenta z októbra 1945. Podľa krajského súdu sa konfiškačné výmery stali právoplatnými a nešlo o ničotné právne akty, na základe ktorých nemohlo dôjsť k prechodu vlastníctva nehnuteľností na štát. Podľa krajského súdu rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho je konštitutívnym rozhodnutím o osobnom stave, ktoré okrem dedenia nemá spätnú účinnosť. V tejto súvislosti odkázal na rozhodnutie českého najvyššieho súdu č. k. 33Odo/240/2005, podľa ktorého spôsobilosť fyzickej osoby, ktorá bola vyhlásená za mŕtvu, zaniká právoplatnosťou rozsudku o vyhlásení za mŕtveho, no dedičstvo po tejto osobe sa nadobúda dňom, ktorý je určený ako deň jej smrti.

5. Sťažovateľka podala proti rozsudku krajského súdu dovolanie. Porušenie procesných práv podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) identifikovala v tom, že krajský súd dospel k premlčaniu jej nároku aj napriek tomu, že žalovaný námietku premlčania zobral späť na pojednávaní 28. mája 2018. Z toho vyvodila, že rozhodnutie krajského súdu je svojvoľné a v rozpore so zásadou rovnosti strán nedôvodne zvýhodňuje žalovaného. Okrem toho je aj prekvapivé, keďže okresný súd sa v odôvodnení svojho rozhodnutia premlčaním nezaoberal. Preto jej mal krajský súd dať možnosť vyjadriť sa k takémuto právnemu posúdeniu. Okrem toho sťažovateľka podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP namietla aj na okraj vyjadrené právne posúdenie krajského súdu. Pritom poukázala na rozhodnutie najvyššieho súdu č. k. 3Cdo/21/2000, podľa ktorého ak bol konfiškačný výmer adresovaný už nežijúcej osobe, a nie jej dedičovi, treba naň hľadieť, akoby nebol vydaný. Uviedla aj rozhodnutia českého ústavného súdu, ktoré tento právny záver potvrdzujú. Podľa nej formalistický právny názor krajského súdu je odklonom od uvádzaných rozhodnutí.

6. Najvyšší súd ústavnou sťažnosťou namietaným uznesením dovolanie sťažovateľky odmietol. K dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP uviedol, že nemožno prijať záver o prekvapivosti rozhodnutia krajského súdu, keďže otázka včasnosti podania žaloby bola predmetom konania na okresnom súde. Podľa najvyššieho súdu krajský súd len argumentačne rozšíril odôvodnenie rozsudku okresného súdu a dospel k rovnakému záveru, že nárok je uplatnený oneskorene. Čo sa týka späťvzatia námietky premlčania žalovaným na pojednávaní 28. mája 2018, najvyšší súd uviedol, že žalovaný riadne vzniesol námietku premlčania a stotožnil sa s jeho vyjadrením, že túto námietku vzal späť len v dôsledku nesprávneho predbežného právneho názoru okresného súdu, no aj tak na jej dôvodnosti zotrval. K odmietnutiu dovolania z dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP najvyšší súd uviedol, že právna otázka sťažovateľky o charakte konfiškačného výmeru nemá pre rozhodnutie krajského súdu význam, keďže krajský súd sa touto otázkou zaoberal len na okraj a k zamietnutiu žaloby sťažovateľky došlo pre premlčanie jej nároku.

III.

7. Rozhodnutiu najvyššieho súdu sťažovateľka vytýka arbitrárnosť jeho právneho záveru o tom, že krajský súd dôvodne prihliadol na späťvzatú námietku premlčania. Kritizuje arbitrárnosť jeho záveru, že žalovaný riadne vzniesol námietku premlčania, a možno sa stotožniť s jeho vyjadrením, že k jej späťvzatiu došlo len v dôsledku predbežného posúdenia okresného súdu, z ktorého už nevyplývala potreba, aby sa touto námietkou okresný súd zaoberal, pričom žalovaný v skutočnosti aj naďalej na námietke premlčania zotrval. Podľa sťažovateľky tento záver objektívne nemožno vyvodit' a najvyšší súd bez ďalšieho uveril tvrdeniu žalovaného o jeho vnútornej motivácii vziať námietku premlčania späť. Takýto prístup najvyššieho súdu podľa sťažovateľky indikuje tiež porušenie zásady rovnosti strán konania. Sťažovateľka považuje za právne bezvýznamné skúmať vnútornú motiváciu žalovaného na späťvzatie námietky premlčania.

8. Sťažovateľka rovnako kritizuje záver najvyššieho súdu o tom, že rozhodnutie krajského súdu o premlčaní jej nároku nebolo prekvapivé. Nestotožňuje sa so záverom o tom, že otázka premlčania nároku bola namiataná už pred okresným súdom. V tejto súvislosti poukazuje na nález ústavného súdu č. k. II. ÚS 570/2017, podľa ktorého o prekvapivé rozhodnutie ide vtedy, ak vyšší súd založí svoje rozhodnutie na zásadne odlišných právnych záveroch ako nižší súd a zároveň strane neumožní vyjadriť sa k týmto odlišným právnym záverom. Z tohto sťažovateľka dospieva k záveru, že rozhodnutie krajského súdu bolo prekvapivé. Sťažovateľka nerozporuje záver najvyššieho súdu, že námietka premlčania žalovaného vystala v konaní pred okresným súdom, no najvyšší súd neprihliadol na to, že žalovaný námietku premlčania vzal späť, a preto nemohla očakávať, že krajský súd jej žalobu zamietne pre premlčanie nároku.

9. Rozhodnutiu krajského súdu sťažovateľka rovnako ako v dovolaní vytýka nesprávnosť jeho právneho názoru o tom, že vyhlásenie za mŕtveho je konštitutívne rozhodnutie o osobnom stave, ktoré nemá spätnú účinnosť, a preto nemôže byť konfiškačný výmer nulitný, ak bolo aj neskorším rozhodnutím určené, že smrť osoby, ktorej bol skonfiškovaný majetok na základe konfiškačného výmeru, nastala pred jeho vydaním. Podľa sťažovateľky najvyšší súd posúdil otázku dovolacieho dôvodu podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP formalisticky, keď uviedol, že od jej vyriešenia nezáviselo rozhodnutie krajského súdu, keďže stanovisko najvyššieho súdu k tejto otázke by malo vplyv na posúdenie jej nároku, aj keď krajský súd žalobu zamietol z iného dôvodu. Podľa sťažovateľky ak najvyšší súd odmietnutím dovolania neporušil jej základné práva, je potrebný ústavný prieskum

rozhodnutia krajského súdu. K porušeniu svojich práv rozhodnutím krajského súdu formuluje rovnaké dôvody, aké uvádzala v dovolaní, keď namieta nesprávne prihliadnutie na žalovaným spät'vzatú námietku premlčania a neumožnenie vyjadrenia k použitiu § 101 Občianskeho zákonníka.

10. Priznanie finančného zadosťučinenia s'ťažovateľka odôvodňuje tým, že zaplata nájhrady sa voči štátu domáha už od roku 1995, ide o reštitučný nárok z dôvodu krivdy na jej otcovi a ak jej ústavný súd vyhovie, pri jej veku a zdraví sa konca dožiť nemusí. Preto zrušenie rozhodnutí a vyslovenie porušenia jej práv nie je adekvátnou nápravou.

11. Žalovaný k ústavnej s'ťažnosti uviedol, že po predbežnom právnom posúdení vzal námietku premlčania späť, no naďalej zotrval na námietke oneskorene podanej žaloby. Krajský súd len napravil pochybenie okresného súdu, keď námietku preklúzie kvalifikoval ako námietku premlčania. Rozsudok krajského súdu nepovažuje za prekvapivý, keď premlčanie namietal už pred okresným súdom. K otázke nulity konfiškačných výmerov sa krajský súd vyjadril nad rámec odvolacích a pre zamietnutie žaloby rozhodujúcich dôvodov.

12. Krajský súd považuje ústavnú s'ťažnosť za nedôvodnú. Žalovaný počas celého konania pred okresným súdom namietal oneskorené podanie žaloby. Spät'vzatie námietky premlčania vztiahol len na námietku z marcového pojednávania, no prihliadol na predchádzajúcu námietku z februárového pojednávania. Krajský súd nepovažuje rozsudok za prekvapivý, keď sa s'ťažovateľka pred okresným súdom vyjadrovala k aplikácii všeobecnej trojročnej premlčacej lehoty.

13. Podľa najvyššieho súdu sa so všetkými s'ťažnostnými námietkami riadne a správne vysporiadal pri rozhodovaní o dovolaní. Zopakoval argumentáciu z odôvodnenia namietaného uznesenia. Zdôraznil, že súdy zamietli žalobu ako oneskorene podanú, čo vylúčilo vec meritórne prejednať.

14. S'ťažovateľka k týmto vyjadreniam uviedla, že záver o spät'vzatí len jednej z námietok premlčania je nelogický. Podľa s'ťažovateľky žalovaný účelovo stotožňuje preklúziu a premlčanie, keď má byť podstatné len to, že nárok bol uplatnený oneskorene. K tomu dodala, že podľa krajského súdu nárok prekludovaný nie je, navyše otázka preklúzie nie je predmetom ústavnej s'ťažnosti.

IV.

15. S'ťažovateľka ústavnou s'ťažnosťou namietanému rozsudku krajského súdu vytýka, že prihliadol na žalovaným spät'vzatú námietku premlčania bez toho, aby jej umožnil vyjadriť sa k aplikácii všeobecnej premlčacej lehoty a poukázať na spät'vzatie námietky žalovaným. Tieto procesné pochybenia s'ťažovateľka namietala aj v dovolaní a najvyšší súd ich podrobil vecnému prieskumu prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) CSP. Právomoc najvyššieho súdu rozhodnúť o dovolaní s'ťažovateľky preto vylučuje právomoc ústavného súdu vo vzťahu k rozsudku krajského súdu. Preto bola ústavná s'ťažnosť v rozsahu proti rozsudku krajského súdu pre nedostatok právomoci podľa § 56 ods. 2 písm. a) a § 132 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov odmietnutá.

16. K neprípustnosti dovolania treba uviesť, že z hľadiska ústavného posúdenia treba rešpektovať právomoc najvyššieho súdu ústavne konformným spôsobom vymedzovať si prípustnosť dovolania

a vychádzať z toho, že v prvom rade je vecou najvyššieho súdu určovať si koncepciu interpretácie prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov, a to za predpokladu, že táto nie je nepriateľská z hľadiska ochrany základných práv a slobôd. Z ústavného hľadiska je podmienkou, aby takáto interpretácia nebola svojvoľná, ale i formalistická a aby bola čo najústálenejšia, a teda súladná s právom na súdnu ochranu (II. ÚS 398/08, II. ÚS 65/2010).

17. Nemožno súhlasiť so sťažovateľkou, že záver najvyššieho súdu, že žalovaný vzal námietku premlčania späť len v dôsledku nesprávneho predbežného posúdenia, no v skutočnosti na nej zotrval, je arbitrárny. Žalovaný vzal späť výslovne námietku z marcového pojednávania, no námietku premlčania vzniesol aj na februárovom pojednávaní. Žalovaný v záverečnej reči zotrval na ústnych a písomných prednesoch, teda aj na námietke premlčania z februárového pojednávania. Preto krajský súd v súlade s obsahom vyjadrení dospel k záveru, že späťvzatie sa týkalo len marcovej námietky. Hoci krajský súd v odôvodnení rozsudku opomenul tento záver vysvetliť, konštatoval, že prihliadol na námietku premlčania z pojednávania 15. februára 2018. Preto by bol v odvolacom konaní bez významu poukaz sťažovateľky na späťvzatie námietky premlčania.

18. K námietke sťažovateľky, že k premlčaniu nároku po späťvzatí námietky neuviedla žiadne argumenty, treba uviesť, že sa k nemu opakovane vyjadrovala už pred okresným súdom. Krajský súd skonštatoval, že sťažovateľka sa správne domáhala aplikácie všeobecnej trojročnej premlčacej lehoty podľa Občianskeho zákonníka, no nesprávne určila začiatok jej plynutia, keď uviedol, že konečným zamietavým stanoviskom je odpoveď žalovaného z 13. apríla 1992. Pri námietke sťažovateľky, že ju krajský súd nevyzval na vyjadrenie k odlišnému právnemu posúdeniu, treba zohľadniť, že by vyzval aj žalovaného, ktorý by s určitosťou zotrval na už všetkých skôr vznesených námietkach premlčania. Navyše, vyjadrenie sťažovateľky k premlčaniu v odvolacom konaní by pri zohľadnení záveru krajského súdu o začiatku plynutia lehoty nebolo spôsobilé ovplyvniť vecnú správnosť zamietnutia žaloby. Chaotickosť v opakovaných námietkach preklúzie a premlčania spôsobil okresný súd tým, že až po 23 rokoch od začatia konania predbežne právne posúdil otázku včasnosti podania žaloby a následne aj nedôsledne odôvodnil svoje rozhodnutie vo veci samej.

19. Pri námietke o prekvapivosti rozsudku krajského súdu treba súhlasiť so sťažovateľkou, že krajský súd potvrdil vecnú správnosť zamietnutia žaloby na základe odlišného právného posúdenia, ako vyplýva z predbežného posúdenia okresného súdu. Prekvapivé rozhodnutie však musí byť poznačené aj tým, že strana sporu nemá možnosť vyjadriť sa či právne a skutkovo argumentovať k novému právnemu posúdeniu. Tomu tak vo veci sťažovateľky nebolo. Sťažovateľka súhlasí s najvyšším súdom, že otázka premlčania vyvstala už v konaní pred okresným súdom. Sťažovateľka prvá poukázala na to, že jej nárok nie je pre nesprávnu aplikáciu neskoršieho znenia zákona o rehabilitáciách prekludovaný a pre absenciu špeciálnych reštitučných lehôt na podanie žaloby treba aplikovať všeobecnú premlčaciu lehotu. Ani moment začatia plynutia premlčacej lehoty nemohol byť pre sťažovateľku prekvapivý, keď táto skutočnosť, hoc aj nie v súvislosti s premlčaním, bola predmetom konania pred okresným súdom. Okresný súd sa opakovane dopytoval, ktorý list je konečným zamietavým stanoviskom žalovaného, od ktorého treba počítať prekluzívnu rovnako premlčaciu lehotu. K tomu možno doplniť, že ak krajský súd rozhodne v rozpore s § 382 CSP a nové odlišné právne posúdenie stranám sporu neoznami

a neumožní im sa k nemu vyjadriť, poruší sťažovateľkou uplatnené právo na vyjadrenie podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

20. K rozhodnutiu najvyššieho súdu o neprípustnosti dovolacieho dôvodu podľa § 421 CSP treba uviesť, že sama sťažovateľka tvrdí, že tento dovolací dôvod vymedzila z opatrnosti, keďže krajský súd potvrdil zamietnutie žaloby pre premlčanie, nie pre charakter konfiškačných výmerov. Ak by najvyšší súd vyhovel dôvodnosti dovolacieho dôvodu podľa § 420 CSP, mohol by pre absenciu dovolacieho dôvodu podľa § 421 CSP potvrdiť správnosť právneho názoru krajského súdu o platnosti a účinnosti konfiškačných výmerov. Táto argumentácia sťažovateľky len potvrdzuje, že otázka ničotnosti konfiškačných výmerov by bola rozhodujúca a od jej vyriešenia by záviselo rozhodnutie vo veci, ak by súdy dospeli k iným záverom o tom, ktorý list je konečným zamietavým stanoviskom a že uplatnený nárok je premlčaný. Preto najvyšší súd správne konštatoval, že sťažovateľkou z opatrnosti položená dovolacia otázka nebola otázkou, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie krajského súdu. K tomu možno doplniť, že aj keby sa krajský súd stotožnil s právnym záverom sťažovateľky, že konfiškačnými výmery bol majetok jej otca odňatý bez právneho dôvodu, či bolo porušené jej základné právo dediť, čo zakladá nárok na rehabilitačnú peňažnú náhradu, tak by rovnako dospel k záveru o premlčaní uplatňovaného nároku.

21. Závery všeobecných súdov o premlčaní nároku sťažovateľky, prihliadnutí na žalovaným vznesenú, no neskôr späťvzatú námietku premlčania, nie sú vo vzájomnej súvislosti zjavne neodôvodnené, iracionálne či pre sťažovateľku prekvapivé, čo viedlo k procesne súladnému odmietnutiu dovolania pre vadu zmätočnosti. Závery všeobecných súdov o zamietnutí žaloby nevychádzali z charakteru konfiškačných výmerov či splnenia podmienok vzniku nároku na rehabilitačnú peňažnú náhradu, čo viedlo k procesne súladnému odmietnutiu dovolania pre nesprávne právne posúdenie. Preto nebolo porušené právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, čo je dôvod nevyhovenia ústavnej sťažnosti vo vzťahu k uzneseniu najvyššieho súdu.

22. Možno mať pochopenie pre záujem sťažovateľky na zodpovedaní dovolaním nastolenej otázky. To však nič nemení na tom, že nebola prípustným dovolacím dôvodom. Okresný súd na 15 rokov prerušil konanie, pretože iný súd riešil ničotnosť totožných konfiškačných výmerov a dospel k záveru priaznivému pre sťažovateľku. Okresný súd však potom tak či tak žalobu sťažovateľky zamietol ako oneskorene podanú, hoci to mohol urobiť už pred prerušením konania. Tento postup okresného súdu v spojení s jeho nedostatočným odôvodnením zamietnutia žaloby sťažovateľky bol rozporuplný. Z toho však nemožno vyvodiť to, že rozsudok krajského súdu, ktorý jasne reagoval na argumentáciu strán, by bol vo vzťahu k sťažovateľke prekvapivý.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 15. júna 2023

Robert Šorl
predseda senátu